

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

SA EXAM PAPERS

Proudly South African

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

MOTSHEANONG/PHUPJANE 2025

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 100

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 11.

SA EXAM PAPERS

KAROLO YA A: MOQOQO**Dintlha tsa tataiso tsa meqoqo****1.1 Phephetso eo ke e hlotseng ka katileho.**

Mohlahlobuwa o ngola moqoqo ka phephetso eo a e hlotseng ka katileho.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Moqoqong ona mohlahlobuwa a ka qoqa ka phephetso eo a kopaneng le yona.
- A ka hlalosa maikutlo a hae ka se ileng sa mo hlahela.
- A ka pheta kamoo a ileng a atleha ho hlola phephetso eo.

[50]**1.2 Feberu ya dikgoho e tlisitse mathata maphelong a rona le naha ka bophara.**

Moqoqong ona mohlahlobuwa o qoqa ka mabaka a etsang hore feberu ya dikgoho e tlise mathata setjhabeng.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka hlalosa kamoo bophelo bo thatafetseng kateng ka baka la feberu ya dikgoho;
- A ka hlalosa sesosa sa feberu eo;
- A ka fana ka keletso hodima qaka ena.

[50]**1.3 Na matsatsing a kajeno ho nyala sethepu ke ntho e nepahetseng?**

Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa o kgetha lehlakore, o lokela ho tshehetsa lehlakore la hae la sehlooho ka ho totobatsa ntlhakemo ya hae.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa ha a dumellana le sehlooho, a hlakise kamoo sethepu se nepahetseng kateng;
- Mohlahlobuwa ha a hanana le sehlooho, a hlakise kamoo sethepu se sa nepahalang kateng.
- A be a fane ka ntlhakemo ya hae hodima seo a se kgethileng.

[50]**1.4 Dikgwebo tsa melata di a thusa hape di senyetsa setjhaba.**

Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa o tshehetsa mahlakore a mabedi a taba mme qetellong a hlalise ntlhakemo ya hae.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a tshehetse mahlakore a mabedi a taba ena ka ho fana ka dintle le dimpe tse bakwang ke dikgwebo tsa mofuta oo;
- A seholle tshebetso ya dikgwebo tsa melata;
- A thoholetse tse ntle tse tliwang ke dikgwebo tseo;
- Mohlahlobuwa a hlalise ntlhakemo ya hae.

[50]

1.5 **Ke ithutile hore matsoho a a hlatswana.**

Mofuteng ona wa moqoqo mohlalobuwa o tebisa maikutlo le ho hlalosa sehloho ka botebo.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa kamoo ho leng molemo kateng hore batho ba thusane.
- A ka hlakisa bohlokwa ba ho ananela thuso ho tswa ho ba bang.

[50]1.6– **Setshwantsho sa 1.6, 1.7 le 1.8**

1.8

Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme o iqapela sehloho ka mohopolo wa sehloho o qholotswang maikutlong a hae.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo a o fumanang ka setshwantsho.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50**

KAROLO YA A: MOQOQO**Ho tshwaya tema ya boiqapelo**

Moqoqo o lokela hore o bonahale hore o tshwauwe wa ba wa abelwa matshwao ka tshwanelo. Matshwao a abilweng bakeng sa moqoqo, a lokela a be a le bopaki ba hore o tshwauwe ka nepo.

Ho fapana le kgutsufatso, moo ho nang le dipehelo tsa mantswe tse notlehleng, moqoqo wona ke mosebetsi wa boiqapelo. Haeba moqoqo o phalla malebana le boiqapelo ebile o hapa mmadi, ha se toka ho tsepamisa maikutlo ho bolelele feela ho sa tsotellwe dikahare.

Molao o ka sehloohong ke wa hore:

Ha ho na dikotlo tse ding tse ka eketswang kaha ruburiki ka boyona e na le dikotlo tsa yona.

MEFUTA YA MEQOQO

Mefuta ya Ditema	Ditema tsa Phetelo/o hlalosing	Ditema tsa Dinnete	Ngangisano/o sa nkeng lehlakore (Ditema tse susumetsang)
Sebopeho sa ka ntle	- Sehlooho - Selelekela - Mmele - Phethelo	- Sehlooho - Dihloohwana - Selelekela - Mmele - Phethelo	- Sehlooho - Selelekela - Mmele - Phethelo
Sebopeho sa seratswana	Mohato/Setepe Moralo wa mantlha o hatellang hodima ditsela tse itseng tsa ho etsa dintho le tsa phetelo tse itshetlehleng hodima tlhahlamano ya diketsahalo ho latela nako. - Polelo ya mohopolo wa sehlooho - Dipolelo tsa tlatsetso ho bontsha tlhahlamano ya diketsahalo.	Ketane Dipolelo tse hlahang di latelana di hokahantswe ke polelo e tlang pele. - Polelo ya mohopolo wa sehlooho - Dipolelo tsa tlatsetso	Mokolokotwane Mathathama a dingangisano/dinnete tse phaelletsweng ho tshetsa ntlha e itseng. Botsitso Ho tshetsa mahlakore ka bobedi ka dingangisano tse lekalekanang mabapi/kgahlanong le nthakgolo, e le ho fana ka tekatekano lehlakoreng ka leng. Ngangisano: Selelekela – nthakemo e hlake Mmele: - Polelo ya mohopolo wa sehlooho. - Bopaki – dipolelwana tse tshetsang polelo e jereng mohopolo wa sehlooho. - Tlhaloso ya bopaki – ho bontsha kamoo e tsamaellanang le polelo e jereng mohopolo wa sehlooho kateng. - Lehokela le tising momahano diratswaneng. - Dingangisano tse latelwang ke ditlhaloso Phethelo: - Dikgothaletso - Kgutsufatso/phethelo - Nthakemo e hlahelle O sa nkeng lehlakore: Selelekela – nthakemo e hlake Mmele: - Polelo ya mohopolo wa sehlooho - Bopaki – dipolelwana tse tshetsang polelo e jereng mohopolo wa sehlooho. - Tlhaloso ya bopaki ho bontsha kamoo e tsamaellanang le polelo e jereng mohopolo wa sehlooho. - Lehokela le tising momahano diratswaneng. - Dintlha tse kgahlanong le sehlooho hammoho le mabaka. Phethelo: - Dikgothaletso - Kgutsufatso/phethelo - Nthakemo e hlahelle
Makgetha (Matshwao)	- Di re qoqela ka pale e mabapi le motho/batho, sebaka le nako ya diketsahalo. - Di na le mopheti kapa mongodi wa pale.	Di fana ka tsebo kapa tlhahisoleseding ya nnete.	Di ikemiseditse ho hohela/ho okaoketsa maikutlo kapa diketso tsa mmadi.

Makgetha a puo	- Puo ya semmuso kapa eo e seng ya semmuso - Lekgathe lefetile le sebediswa haholo. - Mahokedi a kang kamora, yaba, pele ho moo, pele, kahoo, jj.	- Puo ya semmuso - Lekgathe lejwale le a sebediswa. - Puo e sa bontsheng maikutlo a mongodi - Jakone (puo e sebediswang lekaleng le ikgethileng la tsa mosebetsi.) - Sehalo sa semmuso	- Puo e tobang taba e a sebediswa. - Puo ya bonono, e kang ya mekgabisopuo. - E hlaha eka e tseba matswalo le ditabatabelo tsa rona kahoo di sebedisa monyetla oo ho okaoketsa maikutlo a babadi. - E hlalisa dikgopolotaba eka ke taba. - ditshwantsho & tshebediso ya mmala. - Dingangisano tse sekametseng lehlakoreng le le leng.
-----------------------	---	--	--

ELA TLHOKO:

- Sebedisa ruburiki ena e latelang ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo.
- Matshwao a 0–50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso tsa phihlello.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya phihlello e arotswe habedi ho hlalisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la Sebopeho lona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo (60%)	30	DM =
Puo le Setaele le Tokiso ya diphoso (30%)	15	PST =
Sebopeho (10%)	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**Ho tshwaya tema ya boiqapelo**

Tema ya kgokahano e lokela hore e bonahale hore e badilwe le ho tshwauwa ya ba ya abelwa matshwao ka tshwanelo.

Ho fapana le kgutsufatso, moo ho nang le dipehelo tsa mantswe tse notlehleng, tema ya kgokahano yona ke mosebetsi wa boiqapelo. Haeba tema e phalla malebana le boiqapelo ebile e hapa mmadi, ha se toka ho tsepamisa maikutlo ho bolelele feela ho sa tsotellwe dikahare. Molao o ka sehloohong ke wa hore:

Ha ho na dikotlo tse ding tse ka eketswang kaha ruburiki ka boyona e na le dikotlo tsa yona.

POTSO YA 2**2.1 RAPOROTO YA SEMMUSO****Sebopeho**

- Molaodi eo raporoto e lebisitsweng ho yena;
- Sehlooho sa raporoto;
- Ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang ka tsona;
- Diphumano;
- Diqeto;
- Ditlahiso/ditshisinyo
- Mohla le tshaeno

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka tlaleha kamoo basebeletsi ba sa sebetseng ka botshepehi kateng;
- Mohlahlobuwa o ngola raporoto e yang ho molaodi wa kantoro ya tlhahlobo ya makoloi e le ho pepesa bobodu bo etswang ke basebetsi ba pasisang dikoloi tse seng maamong a matle;
- A ka hlakisa le moo manyofonyofo ana a etsahallang teng;
- A ka hlalosa hape mokgwa oo ba ka thibelang manyofonyofo ana.

[25]**2.2 LENGOLO LA SEMMUSO****Sebopeho**

- Diaterese di pedi;
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa *ke letsatsi, kgwedi le selemo*, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi;
- *Aterese ya ya ngollwang* (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e etellwe pele ke maemo a tshebetso a ya ngollwang, ebe ho latela aterese ya hae ka botlalo;
- Tlasa aterese ho ngolwe tumedisio (monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana) ka botlalo, e seng dikgutsufatso (Mong/Mof);
- Tlasa tumedisio ho ngolwa *mola wa sehlooho* – o totobatsang sepheo sa lengolo leo;
- Kamora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selekela seo e leng ntshetsopela ya ditaba;

- Ho feta mona seratswana se seng le se seng ke se matlafatsang mahlakore a fapaneng a taba eo ho buuwang ka yona. Ho siuwe mola pakeng tsa diratswana;
- Qetelo le yona ke ya puo ya semmuso, mme e ka ngolwa e le 'Ka botshepehi', 'Wa tsena', 'Ka boikokobetso', jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho saena pele. A nto ngola lebitso la hae ka botlalo ka tlase.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a ka bua ka mathata ao a tobaneng le ona ka dieta tseo a di rekileng marangrang;
- A ka hlalosa maemo a dieta tseo ka botlalo.
- A ka fana ka tharollo ya hore ho etsahale eng.

[25]

2.3 ATIKELE E YANG KORANTENG

Ena ke tokomane ya dikgokahano e yang dimakasineng.

Sebopeho

- Atikele e ba le sehlooho se matla se bileng se hohela mahlo a mmadi;
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le sebaka seo atikele e ngolletsweng teng di ngolwa ka hodima seratswana sa pele;
- E arolwa ka dikholomo tse bopilweng ka diratswana tse kgutshwane;
- Ditaba di hlhiswa ka sebopeho sa phiramiti/fanele.

ELA TLHOKO: Ha mohlahlobuwa a sa ngola atikele ka mokgwa wa dikholomo/boloko, a se fuwe kotlo.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ka qala pele ka sepheo sa atikele e leng moaparo o swabisang o tenwang mehleng ena;
- A hlalose hore moaparo o swabisang ke o jwang;
- A fane ka dikeletso moo a eletsang batho ka moaparo o nepahetseng o ka aparwang mehleng ena.

[25]

2.4 INTHAVIU

Inthaviu ke puisano e ikgethang dipakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta moo, ka sepheo se itseng.

Sebopeho

- Ya etellang inthaviu o botsa dipotso ka tsela e tla utulla dikarabo tseo a di lebelletseng;
- Jwalo ka ho puisano, lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi;
- Selelekeleng mmotsi o nehelana ka tlhahisoleseding e amanang le sepheo sa inthaviu;
- Mmeleng mmotsi o botsa mmotsuwa dipotso tse itshetlehleng sehloohong se itseng mme mmotsuwa o araba dipotso tsena;
- Dipotso di ka nyalana le dikarabo tse hlhisitsweng pejana, mme dikarabo tsohle di tobe dipotso;

- 2.4 • Sehlo e be se lokelang kopano ena, mme puo e be ya semmuso.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a ngole inthaviu eo a tlang ho ba le seabo ho yona, e dipakeng tsa hae le mosuwehlooho wa sekolo sa habo, moo a hlalosang tsa boitokisetso ba hae ha a ne a hlotse dingangisano tsa dikolo tsa puo e hlophisitsweng.

[25]

2.5 **LENGOLO LA SETSWALLE**

Sebopeho

- Aterese e nngwe, ya mongodi, mme e ngolwa e qala hodimo bohareng ba leqephe ho tloha tsohong le letshehadi ho ya ho le letona;
- Aterese e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, ntle le ha ho sebedisitswe aterese ya lebokoso la poso;
- Aterese ya moamohedi (ya ngollwang) ha e hlahiswe mofuteng ona wa lengolo;
- Kamora mohla ho tlolewa mola, ebe ho tla tumediswa;
- Seratswana sa selelekela se lokela ho ba sekgutshwanyane;
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae;
- Qetelo ya lengolo ke e kgutshwane ka tlwaelo, mme e phethela ditaba;
- Lengolong la setlwaedi ha ho hlokehe hore o ngole fane ya hao.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa o ngola lengolo ho leboha rakgadi ha a ne a mo etetse.
- A hlahise le kamoo a thabetseng tsohle kateng.

[25]

2.6 **TSA BOPHELO BA MOFU**

Ena ke tokomane eo ho yona ho buuwang ka tsa bophelo ba mofu.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a hlahise mabitso a mofu le a batswadi, tlhaho jj
- A bue ka tsa thuto, mosebetsi, lenyalo, jj
- A bue ka sesosa sa lefu le letsatsi la lefu, maballo le seboko.

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:

50

MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:

100

SA EXAM PAPERS

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**ELA TLHOKO:**

- Sebedisa ruburiki ena e latelang ka nako tsohle ha o lekanyetsa ditema tsa kgokahano.
- Matshwao a 0–25 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso tsa phihlello.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho (60%)	15	DMS =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso (40%)	10	PST =
MATSHWAO OHLE	25	

Ho tshwaya tema ya boiqapelo

Tema ha e a lokela hore e abelwe matshwao ntle le sesupo sa hore e badilwe hantle ka nepo. Matshwao a qetelo a abilweng bakeng sa tema, a lokela a be le bopaki ba hore e tshwauwe ka nepo.

Ho fapana le kgutsufatso, moo ho nang le dipehelo tsa mantswe tse notlehileng, tema ke mosebetsi wa boiqapelo. Haeba tema e phalla malebana le boiqapelo ebile e hapa mmadi, ha se toka ho tsepamisa maikutlo ho bolelele feela ho sa tsotellwe dikahare. Molao o ka sehloohong ke wa hore:

- Ha ho na dikotlo tse ding tse ka eketswang kaha ruburiki ka boyona e na le dikotlo tsa yona.

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehlang 13–15	Phihlello e supang bokgoni 10–12	Phihlello e mahareng 7–9	Phihlello ya motheo feela 4–6	Phihlello e haelang 0–3
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO (Nehelano le mehopollo) Ho tala, ho hlophisa mehopollo Ke qholoko ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba le matshwao/makgetha a tema le maemo	-Nehelano e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopollo e matla e suitsitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong -Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hialositsweng ka botebo, mme dintlha di tseheletsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse itseng	-Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong -Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hialositsweng ka botebo, mme dintlha di tseheletsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse itseng	-Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong mme ho na le ho kgere ho itseng -Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelhang -Ke dintlha tse itseng feela tse tseheletsang sehlooho -Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse mmalwa	-Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema -Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala mme e a kgere -Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng -Sehlooho se tsehetswa ke dintlha tse itseng feela -Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohloka bo boholo	-Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgere ho hoholo -Mehopollo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tseheletsang sehlooho -Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng
PUO, SETAELE LE TLOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejistara, setaele, loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo Tshebediso ya puo, tiwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a puo le mopeleto. MATSHWAO A: 10	-Sehalo, rejistara, setaele le tlontontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka tsela e babatsehlang -Tshebediso ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle haholo -Nehelano ha e na diphoso	-Sehalo, rejistara, setaele le tlontontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle -Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle -Tshebediso ya tlontontswa e ntle haholo -Nehelano boholo ha e na diphoso	-Sehalo, rejistara, setaele le tlontontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo -Tshebediso ya tlontontswa ke e lekaneng -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo	-Sehalo, rejistara, setaele le tlontontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse diphoso tse ngata -Tshebediso e seng kae ya tlontontswa -Moelelo o nyotobeditse	-Sehalo, rejistara, setaele le tlontontswa ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Nehelano e tletse diphoso e dubakane -Tlontontswa ha e dumellane le maemo -Moelelo o nyotobeditse haholo

Ditupetse tsa pampiri ena di se sebediswe ntle ho tumello